

SOTSIAALAINED

Ainevaldkonda kuuluvad ajalugu, ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus. Ajalugu õpitakse alates 5. klassist, inimeseõpetust 2. klassist ning ühiskonnaõpetust 6. klassist.

Ainevaldkonna keskne taotletav pädevus on **sotsiaalne pädevus**- see tähendab suutlikkust mõista inimühiskonna ajaloos ja nüüdisajal toimuvate ühiskondlike muutuste põhjuseid ja tagajärgi; tunda lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid ja kasutada mõnda neist õppetöös ja igapäevases elus; luua tulevikustsenaariume ja -visioone mingis sotsiaalselt või personaalselt olulises valdkonnas; tunda ja austada inimõigusi ja demokraatiat, teadmisi kodanikuõigustest ning -vastutusest, nendega kooskõlas olevaid oskusi ja käitumist; ära tunda kultuurilisi eripärasid ja järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; jätkuvalt huvituda oma rahva, kogukonna ja maailma arengust, kujundada oma arvamusi ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik.

Valdkonna õppeainete ühiseks taotluseks on, et põhikooli lõpuks õpilane:

1. suudab mõista inimühiskonna ajaloos ning nüüdisaja ühiskonnas toimuvate muutuste olulisi põhjusi ja tagajärgi;
2. valdab esmast tulevikuvisioni;
3. tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi ning tunneb kodanikuvastutust;
4. huvitub iseenda, oma rahva, kogukonna ja maailma arengust, kujundab oma arvamusi ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
5. tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppetöös;
6. tunneb kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimsusevastased;
7. on omandanud teadmisi ja oskusi sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kohaneda eakaaslaste hulgas, kogukonnas ja ühiskonnas, väärtustades neid;
8. on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, toimetulekustrateegiate, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse.

Sotsiaalainete nädalatundide jaotumine kooliastmeti.

I kooliaste

Inimeseõpetus – 2 nädalatundi

II kooliaste

Ajalugu – 3 nädalatundi

Inimeseõpetus – 2 nädalatundi

Ühiskonnaõpetus – 1 nädalatund

III kooliaste

Ajalugu – 6 nädalatundi

Inimeseõpetus – 2 nädalatundi

Ühiskonnaõpetus – 2 nädalatundi

Ainevaldkonna kirjeldus

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujuneb õpilastes võime näha ühiskonna arengus põhjuslikke jm seoseid ning teha teadlikke valikuid seonduvalt iseenda ja sotsiaalse keskkonnaga, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalnormidest, ning toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning isiksusena.

Ainevaldkonna õppeainete õppega taotletakse, et õpilane:

1. omandab adekvaatse enesehinnangu ning teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis toetavad tervikliku ja autonoomse inimese kujunemist, terviseteadlikkuse, tervist tugevdava käitumise ning tervisliku eluviisi;
2. omandab tervikliku arusaama ühiskonna nähtustest ja protsessidest ning nende seostest ja mõjust;
3. mõistab kultuurilist mitmekesisust ja demokraatia tähtsust ning ühiskonna jätkusuutliku arengu vajalikkust, aktsepteerides erinevusi;
4. hindab väärtusi, nagu vabadus, inimväärikus, võrdõiguslikkus, ausus, hoolivus, sallivus, vastutustunne, õiglus ja isamaalisus ning lugupidamine enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.

Ainevaldkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks ennast teostavaks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest, näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat ning tal on oskusi ja valmidust ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajaloõpetus aitab kaasa teistes õppeainetes õpitava tervikuks sidumisele ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmetes, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja üldinimlikke väärtusi, nagu ausus, hoolivus, vastutustunne ning õiglus.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused, väärtused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidenteedi ja ühiskonna sidususe tugevnemiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks. Usundiõpetuse kaudu luuakse eeldused erinevate religioonide, nende ühiskondlike ja kultuuriliste väljundite ning väärtussüsteemide mõistmiseks ja kriitiliseks analüüsiks, toetatakse dialoogivalmiduse ja respekti kujunemist

maailma erinevalt mõistvate inimeste vahel ning õpilase enese teadlikkust maailmavaatelistes küsimustes.

Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskonnas kehtivaid väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelse mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Kõigi valdkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas.

Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Väärtuspädevuse kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Näiteks toetavad suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi ning nendest oma tegutsemises juhinduda ajalugu ja ühiskonnaõpetus; lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse süvendab usundiõpetus. Inimeseõpetus ja usundiõpetus toetavad väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist. Oskust seista vastu kesksete normide rikkumisele kujundavad ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus.

Enesemääratluspädevust – suutlikkust mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme – toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevust toetatakse oskuste kujundamise kaudu. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise planeerimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevuse kujundamisel on oluline roll kõigil valdkonna õppeainetel. Suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt taotlevad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatikapädevust – suutlikkust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades – toetavad kõik valdkonna õppeained.

Ettevõtlikkuspädevuse peamine kujundaja on ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained. Õpitakse nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, püstitama eesmärged, genereerima ideid ning neid teostama; õpitakse initsiatiivikust ja vastutust, tegema eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

Konkreetsete näidete kaudu tutvustatakse üldpädevuste taotlemist õppeaineti õppeprotsesside kirjeldustes.

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Sotsiaalne on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

Emakeelepädevus – suutlikkus väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste; kasutada kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili ning ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgida õigekeelsusnõudeid. Lisaks tähtsustuvad teksti kriitilise analüüsi oskus, meediakirjaoskus, info hankimine ja selle kriitiline hindamine, tööde vormistamine ning autoriõiguse kaitse.

Võõrkeelepädevus – teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest, oma ja teiste kultuuride erinevuste mõistmine ning lugupidamine teiste keelte ja kultuuride vastu mitmekultuurilises ühiskonnas; võõrkeeleoskus.

Matemaatikapädevus – ajaarvamine; ressursside planeerimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme püstitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Loodusteaduslik pädevus – looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese areng ja rahvastikuprotsessid; majanduse ressursid; ühiskonna jätkusuutlikkus, säästlik tarbimine, üleilmastumine, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamise ja mõistmine ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamine.

Tehnoloogiline pädevus – ametid ja elukutsed erinevates ühiskondades, tehnika ja tootmise arengu seos muutustega ühiskonnas; tööturg, kutsesuunitlus ja karjääri planeerimine; oskus hinnata tehnoloogia rakendamise võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel; kasutada tehnilisi vahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstipädevus – Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemade käsitlemine, iluhinnangute muutumine ajas; esteetiline areng ja eneseteostus, rahvakultuur ning loominguline eneseväljendusoskus.

Tervise- ja kehakultuuripädevus – suutlikkus mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendada sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

Läbivad teemade rakendamise võimalusi

http://www.ut.ee/curriculum/orb.aw/class=file/action=preview/id=807523/LT_KOGUMIK_I.pdf

Kogumikus on vaatluse all neli läbivat teemat: „Kultuuriline identiteet“, kus on teiste seas ka Toomas Jürgensteini artikkel religionist õpilase identiteedi kujundajana, „Teabekeskond“ ning „Tehnoloogia ja innovatsioon“ ja „Väärtused ja kõlblus“

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ käsitlemisega aidatakse õpilasel kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvus õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid.

Läbiva teemaga „Keskond ja jätkusuutlik areng“ toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning osaleb poliitiliste ja majandusotsuste tegemises.

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumistaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Läbiva teema „Teabekeskond“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Läbiva teemaga „Tehnoloogia ja innovatsioon“ toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvus tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Läbiva teema „Tervis ja ohutus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Läbiva teemaga „Väärtused ja kõlblus“ taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb nüüdisajal rahvusvaheliselt üldtunnustatud väärtusi ja

kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Õppetegevuse kavandamine ning korraldamine

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine õpetamise eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- taotletakse, et õpilaste õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta jooksul ühtlaselt ning jätab neile piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- rakendatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, seejuures on põhirõhk hoiakute kujundamisel;
- kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetoditel: iseseisev töö, vestlus, arutelu, diskussioon, paaritöö, projektööpe, rühmatöö;
- luuakse võimalused koostada referaat, õpimapp ja uurimistöo jne;
- laiendatakse õpikeskkonda: arvutiklass, asutused, õueõpe jm.

Hindamise alused

Hindamine

Hindamisel lähtutakse kooli õppekava üldosa sätetest. Hindamine sotsiaalainetes tähendab konkreetsete õpitulemuste saavutatuse ja õppija arengu toetamist, kusjuures põhirõhk on õpilase arengu toetamisel. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust taotletavatele õpitulemustele. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse ning milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatne enesehinnang, kusjuures oluline on õpilase enda roll hindamisel, pakkudes võimalusi enesehindamiseks. Hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi, kuid ei hinnata hoiakuid ega väärtusi. Hoiakute ja väärtuste kohta antakse õpilasele tagasisidet.

Hindamisel tuleb arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgida jõukohasuse põhimõtet märksõnadest lahendamist toetava selgituseni ning täpse juhendini.

Kokkuvõtvaiks hindamiseks sobivad arvamslugu ja juhtumi analüüs, dokumendi ja kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuviimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning info leidmine, kasutamine ja rühmitamine.

III kooliastmes sobivad kokkuvõtvaiks hindamiseks lisaks veel probleemküsimuste avamine, statistiliste andmete ja karikatuuri analüüs.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö plaanimise, tegemise, tulemuste tõlgendamise, järeldamise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust. Õpilase ja õpetaja koostöös hinnatakse ka õpilase õpitulemusi koolivälises mitteformaalses õppes, kui seal omandatu vastab taotlevatele õpitulemustele (nt osavõtt projektidest, tegevus õpilasesinduses või kodanikuühendustes jm).

Füüsiline õpikeskkond

1.9. Füüsiline õppekeskkond

Kool korraldab sotsiaalainete valdkonna ainete õpet:

- klassis, kus saab mööblit ümber paigutada liikumistegevusteks (nt dramatiseeringud, õppemängud, arutelud) ning rühmatöök ja esitlustehnikat tunnisisu visualiseerimiseks.
- arvutiklassis kus saab vajaduse korral kasutada internetiühendusega sülearvuteid ning interaktiivset tahvlit
- kooli raamatukogus ning väljaspool kooli vastavalt kooli õppekavas sätestatule.

INIMESEÕPETUSE AINEKAVA

1.kooliaste

Õpitulemused:

3. klassi lõpetaja:

- väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed on erinevad
- väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid;
- teab, milline on tervislik eluviis ning väärtustab seda
- mõistab oma õigust keelduda ennast kahjustavast tegevusest
- teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda;
- teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid;
- teab Eesti riigi sümboleid ja naaberriike;
- kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest
- planeerib oma aega ja igapäevaseid tegevusi;
- suhtleb ja käitub teisi arvestades
- sõnastab oma tundeid ja oskab neid väljendada
- teab põhilisi käitumisreegleid ja arvestab neid

2.klass

Õpitulemus	Õppesisu
MINA <ul style="list-style-type: none">• Kirjeldab oma välimust, huvisid ja tegevusi, mida talle meeldib teha.• Eristab mehi ja naisi.• Nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest.• Väärtustab iseennast ja teisi.• Mõistab viisaka käitumise vajalikkust	<ul style="list-style-type: none">• Mina.• Minu erinevused ja sarnasused teiste inimestega.• Iga inimese väärtus.• Viisakas käitumine
MINA JA TERVIS <ul style="list-style-type: none">• Kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda.• Eristab nakkuslikke ja mittenakkuslikke haigusi.• Saab aru, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning teab, et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud.• Kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport.• Teab, et liikumine, puhkus ja tervislik toitumine on tähtsad seoses tervisliku eluviisiga.• Demonstreerib lihtsamaid esmaabivõtteid.• Teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi.	<ul style="list-style-type: none">• Tervis.• Terve ja haige inimene.• Arsti juures käimine• Ravimid• Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport.• Keha puhtus ja selle eest hoolitsemine.• Abi saamise võimalused.• Esmaabi

<p>MINA JA MINU PERE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Väärtustab oma kodu. • Jutustab oma pere traditsioonidest. • Kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad. • Väärtustab oma peret. • Selgitab lähemaid sugulussuhteid. • Kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus. • Kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes • Väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres. • Teab oma kohustusi peres. • Teab inimeste erinevaid töid ja töökohti. • Oskab tänaval käituda ning ületada sõiduteed ohutult • Kirjeldab ohtlikke olukordi ning seda, kuidas seal käituda. • Kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kodu. Koduarmastus. Kodu traditsioonid • Kodutus. • Lastekodu. Turvakodu • Perekond. Erinevad pered • Uus pereliige. • Vanavanemad ja teised sugulased • Sugupuu. Pereliikme lahkumine ja lein • Pereliikmete tegevus ja rollid. Kodused tööd. • Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne. • Vanemate ja teiste inimeste töö • Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond • Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek • Ohud kodus ja koduümbruses
<p>MINA: AEG JA ASJAD.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eristab aja kulgu ja seisu. • Planeerib oma päevakava. • Kirjeldab, kuidas sisustada vaba aega. • Väärtustab tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks. • Oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta. • Selgitab asjade väärtust. • Väärtustab ausust asjade jagamisel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aeg. Aja planeerimine. • Oma tegevuse kavandamine. • Täpsus, lubadused, vastutus. • Hinnangu andmine oma tegevusele • Minu oma, tema oma, meie oma. • Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas. • Suhtumine asjadesse ja teiste töösse. • Kokkuhoid.
<p>MINA JA KODUMAA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi. • Oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti. • Leiab Euroopa kaardilt Eesti. • Leiab kodukoha Eesti kaardilt. • Tunneb ära kodukoha sümbolika. • Nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku • Kirjeldab mardi- ja kadripäeva, jõulude ning lihavõttepühade rahvakombeid • Väärtustab Eestit, oma kodumaad 	<ul style="list-style-type: none"> • Eesti – minu kodumaa. • Kodukoht • Kodukoha ja Eesti riigi tuntud inimesed • Rahvakalendri tähtpäevad • Eesti rikkus.

3.klass

Õpitulemused	Õppesisu
MINA <ul style="list-style-type: none">• Selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust.• Võrdleb oma välimust, huve ja tugevusi kaasõpilaste omadega.• Väärtustab inimese õigust olla erinev.• Nimetab enda õigusi ja kohustusi.• Teab, et õigustega kaasnevad kohustused	<ul style="list-style-type: none">• Mina. Mina ja endasse suhtumine.• Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus. Lapse turvalisus.• Lapse õigused ja kohustused.• Lapse kaitse.
MINA JA TERVIS <ul style="list-style-type: none">• Eristab vaimset ja füüsilist tervist.• Kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine.• Väärtustab tervislikku eluviisi.• Kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist.• Nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral	<ul style="list-style-type: none">• Vaimne ja füüsiline tervis. Tervislik eluviis.• Liikumine ja tervis. Tervislik toitumine• Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras.• Kahjulikud harjumused
MINA JA MEIE <ul style="list-style-type: none">• Nimetab inimese eluks vajalikke olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega.• Kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, ning hindab ennast nende omaduste järgi.• Väärtustab sõprust.• Väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist.• Väärtustab leppimise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes.• Nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ning leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks.• Teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivald korral.• Mõistab, et kiusamine on mitteaktsepteeritud käitumine.• Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest.• Eristab enda head ja halba käitumist.• Kirjeldab oma sõnadega, mida tähendab vastustundlikkus ja südametunnistus.• Nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust.• Kirjeldab oma käitumise tagajärgi ja annab neile hinnangu.• Teab liikluseeskirja, mis tagab tema turvalisuse,	<ul style="list-style-type: none">• Minu ja teiste vajadused.• Sõbrad ja sõpruse hoidmine.• Sallivus. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine.• Ausus ja õiglus. Leppimine. Vabandamine• Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine.• Oskus panna end teise inimese olukorda.• Keeldumine kahjulikust tegevusest• Minu hea ja halb käitumine.• Südametunnistus.• Käitumisreeglid. Minu käitumise mõju ja tagajärjed. Vastutus.• Liiklusreeglid• Mäng ja töö.• Õppimine.• Kohusetunne ja vastutus.• Meeskonnatöö. Tööjaotus

<p>ning kirjeldab, kuidas käituda turvaliselt liikluses.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eristab tööd ja mängu. • Selgitab enda õppimise eesmärgid ja toob näiteid, kuidas aitab õppimine igapäevaelus paremini hakkama saada. • Teab tegureid, mis soodustavad või takistavad keskendumist õppimise ajal, ning kirjeldab oma tegevuse planeerimist nädalas, väärtustades vastutust. • Väärtustab lubadustest kinnipidamist ja vastutust. • Teab, kuidas olla hea kaaslane ning kuidas teha koostööd 	
<p>TEAVE JA ASJAD</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirjeldab erinevate meeltega tajutavaid teabeallikaid. • Selgitab, kuidas võivad reklaamid mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid. • Teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning seda, et raha teenitakse tööga • Mõistab oma vastutust asjade hoidmise ja laenamise eest. • Selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine. • Kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes 	<ul style="list-style-type: none"> • Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine. • Reklaami mõju • Turvaline käitumine meediakeskkonnas • Fantaasia ja reaalsuse eristamine. • Reklaami ja meediaga seonduvad ohud • Raha. Raha teenimine, kulutamine, laenamine. • Vastutus. Oma kulutuste planeerimine • Heategevus. Säästmine ja kulutamine kogukonnas
<p>MINA JA KODUMAA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas. • Leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid. • Nimetab Eesti rahvuslikke ja riiklikke sümboleid. • Kirjeldab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid. • Väärtustab oma kodumaad. 	<ul style="list-style-type: none"> • Küla, vald, linn, maakond. • Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid • Eesti vabariigi ja kodukoha sümboolid • Erinevate rahvaste tavad ja kombed. • Sallivus

2.kooliaste

5.klass

Õpitulemused:

5. klassi lõpetaja:

- 1) kirjeldab, millised kehalised ja emotsionaalsed muutused toimuvad murdeas, aktsepteerides nende individuaalsust;
- 2) kirjeldab, mis on füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis, ning arvestab tervisliku eluviisi komponente igapäevaelus;
- 3) kirjeldab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske ja väärtustab tervislikku elu uimastiteta; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest;
- 4) teab ja oskab õpituatsioonis leida erinevaid lahendusviise otsuste langetamisel;
- 5) teab, kuidas toimida ohuolukorras, oskab õpituatsioonis abi kutsuda ning valdab esmaabivõtteid;
- 6) kirjeldab tegevusi, mis muudavad tema elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks.

Õpitulemus	Õppesisu
Tervis <ul style="list-style-type: none">• Kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtudes.• Teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapiikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet.• Nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele.• Eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi.• Väärtustab oma tervist.	<ul style="list-style-type: none">• Tervise olemus:• füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis.• Tervisenäitajad. Tervist mõjutavad tegurid .• Hea ja halb stress.• Keha reaktsioonid stressile.• Pingete maandamise võimalused
Tervislik eluviis <ul style="list-style-type: none">• Oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus.• Kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid• Selgitab, kuidas on toitumine seotud terviseiga. Kirjeldab tegureid, mis mõjutavad	<ul style="list-style-type: none">• Tervisliku eluviisi komponendid.• Tervislik toitumine.• Tervisliku toitumise põhimõtted.• Toitumist mõjutavad tegurid• Kehaline aktiivsus.• Kehalise aktiivsuse vormid.

<p>inimese toiduvalikut.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid. • Oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest. • Hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses. • Väärtustab tervislikku eluviisi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted. • Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. • Uni
<p>Murdeiga ja kehalised muutused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega. • Aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda. • Teab, et murdeiga on varieeruv ning igapäev oma arengutempo. • Teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega. • Rakendab omandatud teadmisi ja oskusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Murdeiga inimese elukaares. • Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas. • Kehaliste muutuste erinev tempo • murdeas. • Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine • Suguline küpsus ja soojätkamine • Kordamine ja läbitud teemablokkide jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine
<p>Turvalisus ja riskikäitumine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid. • Selgitab, miks on liikluseeskiri kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida. • Teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada ning kuidas abi kutsuda. • Nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele. • Suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest. • Väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist. • Demonstreerib õpitu olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus. • Kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikku mõju inimese organismile. • Väärtustab mitmekesisest positiivset ja tervislikku elu uimastiteta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. • Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise alaseid valikud tehes; iseenda vastustus. • Vahendatud suhtlemine • Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides. • Valikud ja vastutus seoses uimastitega. • Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele
<p>Haigused ja esmaabi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi. • Selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi 	<ul style="list-style-type: none"> • Levinumad laste- ja noortehaigused. • Nakkus- ja mittenakkushaigused.

<p>ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest. • Kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral. • Teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik ja päikesepiste). • Nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada. • Väärtustab enda ja teiste inimeste elu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Haigustest hoidumine. • HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. AIDS • Esmaabi põhimõtted. • Esmaabi erinevates olukordades. Käitumine õnnetusjuhtumi korral
<p>Keskkond ja tervis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast. • Eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks. • Kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele. • Rakendab omandatud teadmisi ja oskusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tervislik elukeskkond. Tervislik õpikeskkond. • Tervis heaolu tagajana • Kordamine ja läbitud teemablokkide jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine

6.klass

Õpitulemused: 6. klassi lõpetaja:

1) kirjeldab enesehinnangu, enesekontrolli ning eneseanalüüsi võimalusi ja olulisust igapäevasuhtes, väärtustab inimeste erinevusi ning oskab teisi arvestada, demonstreerides seda õpituatsioonis;

2) väärtustab enda ja teiste positiivseid iseloomujooni ja omadusi ning sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikana;

3) väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet ning kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus: üksteise aitamist, jagamist, hoolitsemist ja koostööd;

4) kirjeldab ja selgitab konfliktide võimalikke põhjusi ning oskab eristada tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendamise viise; demonstreerib, kuidas õpituatsioonis tõhusalt verbaalselt oma tundeid väljendada, aktiivselt kuulata ja kehtestavalt käituda;

5) teab ja oskab õpituatsioonis leida erinevaid lahendusviise otsuste langetamisel.

Õpitulemus	Õppesisu
<p>Mina ja suhtlemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analüüsib enda iseloomujooni ja omadusi, väärtustades positiivseid jooni ja omadusi. • Mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb. • Mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli, saades hakkama vihaga ja teiste emotsioonidega. • Oskab suheldes enda kohta tagasisidet anda ning teistelt seda vastu võtta. • Oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga 	<ul style="list-style-type: none"> • Enesesse uskumine. • Enesehinnang • Eneseanalüüs. • Enesekontroll. • Oma väärtuste selgitamine
<p>Suhtlemine teistega</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid. • Teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust; eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist. • Kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele. • Demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid; mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele. • Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid. • Teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele igapäevaelus ning toob selle kohta näiteid. • Eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele. • Teab, et ei ütlemine on oma õiguste eest seismine, oskab partnerit arvestavalt öelda ei ennast ja teisi kahjustava käitumise korral ning aktsepteerib partneri ei ütlemist ennast ja teisi kahjustava käitumise korral. • Väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse. • Rakendab omandatud teadmisi ja oskusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Minu ja teiste vajadused. Vajaduste hierarhia • Suhtlemise komponendid • Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine • Aktiivne kuulamine. • Tunnete väljendamine. • Eneseavamine. • Eelarvamused • Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. • Ei ütlemine ennast ja teisi kahjustava käitumise korral • Kordamine ja läbitud teemabloki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine.

<p>Suhted teistega</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus • Oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta. • Väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist. • Eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu. • Demonstreerib õpitu olukorras üksteise oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast. • Tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid, väärtustab empaatilist suhtlemist. • Väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat. • Kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi • Mõistab isikuseärasusi ning • teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. • Sallivus enda ja teiste vastu. • Hoolivus • Sõprusuhted. • Usaldus suhtes. • Empaatia. • Vastutus suhetes. • Kaaslaste mõju ja surve • Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. • Isikuseärasused. • Soolised erinevused. • Erivajadustega inimesed
<p>Konfliktid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust. • Teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ning mitteefektiivseid konflikte lahendamise viise. • Kasutab õpitu olukorras konflikte lahendades tõhusaid viise ning väärtustab neid. • 	<ul style="list-style-type: none"> • Konfliktide olemus ja põhjused • Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed
<p>Otsustamine ja probleemilahendus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teab ja oskab õpitu olukorras otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise. • Kirjeldab otsustades erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid. • Mõistab otsustades lahendusviiside lühi- ja pikaajalisi tagajärgi. • Selgitab ja kirjeldab eri olukorrad sobiva parima käitumisviisi valikut; • väärtustab vastustuse võtmist otsuseid langetades. 	<ul style="list-style-type: none"> • Otsustamine ja probleemide lahendamine. • Erinevate käitumisviiside leidmine probleemide lahendamises • Tagajärgede • arvestamine probleemilahenduses. Vastutus otsustamisel
<p>Positiivne mõtlemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi. • Väärtustab positiivset mõtlemist. • Rakendab omandatud teadmisi ja oskusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Positiivne mõtlemine; • Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamise • Kordamine ja läbitud teemablokkide jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine.

3. kooliaste

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- 1) teab ja oskab kasutada põhilisi enesekasvatuse viise ning analüüsib ennast, seostades seda oma valikutega elus ja väärtustades ennast;
- 2) teab ja oskab igapäevaelus planeerida tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervisega ning analüüsib valikuid mõjutavaid tegureid ja oma vastutuse osa selles;
- 3) teab tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise olulisust igapäevaelus;
- 4) teab, millised arengumuutused toimuvad murdeas, ja mõistab murdeea eripära teiste eluperioodide seas;
- 5) mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles ning väärtustab seksuaalõigusi;
- 6) analüüsib riskikäitumist mõjutavaid tegureid ja mõju inimese tervisele ning demonstreerib õpitu olukorras, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi riskikäitumisega seotud olukordades;
- 7) teab ja oskab otsida olulisi infoallikaid terviseteadete ja -abi saamiseks, analüüsides nende kasutusvõimalusi, ning demonstreerib õpitu olukorras esmaabi põhilisi võtteid ja kirjeldab tõhusat käitumist ohuolukordades;
- 8) kirjeldab stressi ja kriisi olemust inimsuhetes ning teab, kuidas luua ja säilitada toetavaid ning lähedasi suhteid; väärtustab sõprust ja armastust vastastikuse toetuse allikana;
- 9) kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpitu olukorras oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
- 10) teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, mõistab nende vajalikkust rühmas ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet.

7.klass

Õpitulemus	Õppesisu
<p>Inimese elukaar ja murdeea koht selles</p> <ul style="list-style-type: none">• Iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseest täiskasvanuikka.• Kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid.• Toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma elutee kujundajamisel.• Kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust.	<ul style="list-style-type: none">• Areng ja kasvamine.• Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid.• Inimese elukaar.• Murde- ja noorukiea koht elukaares• Inimene oma elutee kujundajana.• Enesekasvatuse alused ja võimalused.• Vastutus seoses valikutega
<p>Inimese mina</p> <ul style="list-style-type: none">• Selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang.• Kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi.• Kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määramiseks.• Väärtustab võimalusi oma iseloomu, huve, võimeid ja väärtusi positiivses suunas kujundada ning toob nende kohta näiteid.• Kirjeldab inimeste erinevaid iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi ning mõistab toetavate suhete rolli iseloomu.• Kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi.• Demonstreerib õpituatsioonid tõhusaid konfliktide lahendamise viise• Rakendab omandatud teadmisi ja oskusi.	<ul style="list-style-type: none">• Minapilt ja enesehinnang.• Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine• Konfliktide vältimine ja lahendamine• Kordamine ja läbitud teemabloki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine.

<p>Inimene ja rühm</p> <ul style="list-style-type: none"> • Iseloomustab erinevaid rühmi ning liigitab neid suuruse, liikmetevahelise läheduse ja ülesande järgi. • Kirjeldab inimeste erinevaid rolle rühmades ning nende mõju inimese käitumisele. • Mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ning korraldamisel. • Võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab nende erinevusi. • Kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi. • Demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega. • Selgitab sõltumatus ja autoriteedi olemust inimsuhetes. • Väärtustab inimsuhteid toetavaid reegleid ja norme. 	<ul style="list-style-type: none"> • Erinevad rühmad ja rollid. • Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus. • Reeglid ja normid rühmas. • Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid • Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. • Hoolivus rühmas. • Rühma surve ja toimetulek sellega. • Sõltumatus, selle olemus. • Autoriteet
<p>Turvalisus ja riskikäitumine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlemisoskus. • Demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalda korral koolis. • Eristab legaalseid ning illegaalseid uimasteid. • Kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju inimese füüsilisele tervisele. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus • Hakkamasaamine kiusamise ja vägivaldaga. • Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid. • Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju
<p>Inimese mina ja murdeea muutused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi. • Selgitab, milles seisneb suguküpsus. • Kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks. • Selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist. • Kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ning armumist. • Kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes. • Selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid. 	<ul style="list-style-type: none"> • Varane ja hiline küpsemine – igaühel oma tempo. • Muutunud välimus. • Nooruki põhimured küpsemisperioodil. • Suguküpsus • Naiselikkus ja mehelikkus. • Soorollid ja soostereotüübid. • Lähedus suhetes. Sõprus. • Armumine. Käimine. • Lähedus ja seksuaalhuvi. • Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine

<p>Õnn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu. • Rakendab omandatud teadmisi ja oskusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Õnn. • Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena • Kordamine ja läbitud teemablokide jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine.
---	---

8.klass

Õpitulemus	Õppesisu
<p>Tervis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost. • Analüüsib enda tervise seisundit. • Kirjeldab tähtsaid tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt; analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpisisuolukorras tervise viise otsuste langetamisel tervise seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega • Analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärsust. • Selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele; oskab planeerida eri tüüpi igapäevast kehalist aktiivsust oma ning väärtustab seda eluviisi osana. • Analüüsib oma igapäevatoitu vasta-vust tervisliku toidu põhimõtetele; analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele. • Teab, mis tegurid ja toimetuleku mehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu. • Selgitab stressi olemust, põhjuseid ja tunnuseid. Kirjeldab stressiga toimetuleku viise ning eristab tõhusaid toimetulekuviise mitte-tõhusatest; kirjeldab kriisi olemust ja seda, kuidas käituda kriisiolukorras; • teab abi ja toetuse võimalusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tervis kui heaoluseisund • Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis • Terviseaspektide omavahelised seosed • Eesti rahvastiku tervis • Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus • Tegurid, mis mõjutavad tervise seotud valikuid • Tervisealased infoallikad ja teenused • Tervise infoallikate usaldusväärsus • Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana • Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik • Toitumise mõju tervisele • Toitumist mõjutavad tegurid • Vaimne heaolu • Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad • Stress . Stressorid • Stressi kujunemine • Stressiga toimetulek • Kriis, selle olemus • Käitumine kriisi-olukorras • Abistamine, abi otsimine ja leidmine

<p>Suhted ja seksuaalsus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirjeldab viise, kuidas luua, jagada ning säilitada lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis. • Selgitab partnerite vastutust seksuaalsuhetes. • Demonstreerib õpituatsioonis suhete loomise ja säilitamise oskusi, aitamine, jagamine, koostöö, hoolitsemine. • Väärtustab tundeid, armastust ja vastutus-tundlikku seksuaalkäitumist. • Selgitab seksuaalsuse individuaalset olemust ja arengut ning tunnete osa selles. • Selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele. • Kirjeldab, millised on tõhusad rasestumisvastased meetodid noortele. • Kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi. • Kirjeldab, millised käitumisviisid aitavad ära hoida nakatumist seksuaalsel teel levivatesse haigustesse. • Kirjeldab seksuaalsel teel levinumate haiguste ärahoidmise võimalusi. • Teab, mis on HIV ja AIDS ning HIVi nakatumise teid ja võimalusi nakatumist vältida. • Eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest. • Nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaal-tervise teemadel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sotsiaalne tervis ja suhted • Suhete loomine, säilitamine ja katkemine • Suhete väärtustamine • Armastus • Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaal-identiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine • Seksuaalne areng • Seksuaalne orientatsioon • Seksuaalvähemused • Soorollide ja –stereo tüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele • Seksuaalvahekord • Turvaline seksuaalkäitumine • Rasestumisvastased meetodid • Seksuaalõigused • Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine • HIV ja AIDS • Abi ja nõu saamise võimalused
<p>Turvalisus ja riskikäitumine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi ning mõju inimese tervisele ja toimetulekule. • Kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ning sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil. • Kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb. • Kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades • Teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral. • Demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse, südameseiskumise ja uppumise korral. 	<ul style="list-style-type: none"> • Levinumad riskikäitumise liigid • Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule • Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul • Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile • Uimastitega seonduvad vääruskumused • Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid • Sõltuvuse kujunemine • Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohu-olukordades

<p>Inimene ja valikud</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus • Rakendab omandatud teadmisi ja oskusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud • Edukus, väärtus-hinnangud ja prioriteedid elus • Mina ja teised kui väärtus • Kordamine ja läbitud teemablokide jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine.
--	--

ÜHISKONNAÕPETUSE AINEKAVA

2.kooliaste

Õpitulemused:

6. klassi lõpetaja:

1) on viisakas, sõbralik, väarikas, vastutustundlik, töökas, täpne ja aus;

2) teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid;

3) mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; märkab probleeme koolis, toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;

4) loetleb Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone ja kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus);

5) teab, mis on põhiseadus ja teised seadused, miks seadusi tuleb täita; teab, mis on lapse õigused ja vastutus;

6) selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi abivajajatele; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;

7) mõistab inimeste iseärasusi, teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks, oskab vältida ja lahendada konflikte;

8) toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat; tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja tarbijana;

9) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;

10) teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi ettetulevates elusituatsioonides.

6.klass

<p>Sotsiaalsed suhted</p> <ul style="list-style-type: none">• Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kodukoha rahvas ja kodukoha rahvused</i>.• Nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone.• Nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid.• Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>sallivus, võrdõiguslikkus</i>.• Toob näiteid meeste ja naiste võrdsete õiguste ning nende rikkumiste kohta.• Suhtub sallivalt erinevustesse.• Teab ja hoiab kogukonna traditsioone.• Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet <i>riik</i>.• Nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.• Teab, mis on isiku-tunnistus ja vajalikud reisidokumendid (pass, isikutunnistus ehk ID-kaart).• Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus</i>.• Nimetab kodukohas tegutsevaid seltsi, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust.• Nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone, kirjeldab nende tegevust ning osaleb neis võimaluse korral.• Teab kodukoha kodaniku-algatusi ning osaleb neis võimaluse korral.• Toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi• Rakendab omandatud teadmisi ja oskusi.	<ul style="list-style-type: none">• Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm)• Kultuur rahvusliku identiteedi kandjana• Sooline võrdõiguslikkus• Pere ja suguvõsa• Naabruskond maal ja linnas• Sõpruskond• Koolipere• Euroopa riigid, Eesti naaberriigid• Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus• Noorte-organisatsioonid• Eakohased kodanikualgatused võimalused• Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsiooni-võimalused• Kordamine ja läbitud teemabloki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine.
<p>Demokraatia</p> <ul style="list-style-type: none">• Seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid <i>demokraatia, valimised</i>.• Iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja olla valitud)• Teab, et Eesti on demokraatlik vabariik.• Nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi ning kohtu peamisi ülesandeid.• Teab, mis on kohalik omavalitsus, ning toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse kohta.• Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet <i>seadus</i>.	<ul style="list-style-type: none">• Rahva osalemine ühiskonna valitsemises• Võimude lahusus• Riigikogu• Vabariigi Valitsus• Vabariigi President• Kohus• Kohalik omavalitsus• Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon• Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne)

<ul style="list-style-type: none"> • Teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, ning toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta. • Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet <i>inimõigus</i>. • Nimetab ja austab inimõigusi. • Kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis. • Märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks. • Toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat. • Tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu ning on viisakas, sõbralik ja väärikas. • Oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel. • Rakendab omandatud teadmisi ja oskusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine kooliel korraldamises ja õpilasesinduses • Kooli sisekord (kodukord) • Lapse õigused (õigus saada haridust, õigus vanemlikule hoolitsusele jne) • Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal • Kordamine ja läbitud teemabloki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine.
<p>Töö ja tarbimine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel. • Oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida. • Teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid. • Iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed. • Selgitab, miks on ühiskonna toimimiseks vaja erinevaid elukutseid. • Väärtustab enda ja teiste tööd. • Oskab lugeda tooteinfot ja teab, kuhu kaebustega pöörduda. • Tunneb tarbija õigusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aja ja kulutuste paneerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine • Elukutsed – teadmised ja oskused • Elukestev õpe • Elukutsed ja ettevõtted kodukohas • Töökultuur ja tööeetika • Teadlik, säästev tarbimine • Kordamine ja läbitud teemabloki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine.
<p>Meedia ja teave</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tunneb Interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsiooni-lise enesemääramise võimalusi. • Oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks. • Oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid, entsüklopeediat. • Väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tunneb autorina vastutust oma teose eest. • Teadvustab intellektuaalse omandi kaitsega seotud probleeme internetis. • Oskab eristada fakti ja arvamust. • Saab aru, et reklaamiga taotletakse müügiedu. • Oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide 	<ul style="list-style-type: none"> • Raamatukogu, Internet • Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon • Autoriõiguste kaitse • Teadlik infotarbimine ja – edastamine • Kordamine ja läbitud teemabloki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine.

tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid, entsüklopeediat. <ul style="list-style-type: none"> • Oskab esitada oma teadmisi ja seisukohti; loob, kasutab ning jagab infot. • Rakendab omandatud teadmisi ja oskusi. 	
---	--

ÜHISKONNAÕPETUS 9.KLASS

III kooliaste

Kooliastme õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- 2) määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena; on valmis toimima vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- 3) tunneb ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning tegutseb inimõiguste kaitsel; tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ning käitub sallivalt;
- 4) tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärke;
- 5) tunneb Euroopa Liidu ülesehitust, väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärke;
- 6) selgitab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; mõistab riigi ja turu vahet, teab, mis on avalik ja erasektor; tunneb maksustamise eesmärke ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
- 7) hindab oma võimalusi, õigusi ning vastutust ettevõtjana ja tööturu osalisena, kavandab oma karjääri, teeb otsuseid enda suutlikkust ja ressursse adekvaatselt analüüsides ning tegevuse tagajärgi prognoosides;
- 8) hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;
- 9) analüüsib kriitiliselt infokeskkonda, arvestades autorikaitset; oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid;
- 40
- 10) teab, mis on üleilmastumine ja toob näiteid üleilmastumise mõjudest majandusele, kultuurile, keskkonnale jne.

Õpitulemused ja õppesisu

I. Ühiskond ja sotsiaalsed suhted

1. Meedia ja teave

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada;
- 2) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *avalik arvamus*, *avalik elu*, *eraelu*, *ajakirjandusvabadus*, *ajakirjanduseetika*, *autoriõigus*, *autorivastutus*, *reklaam* ja *plagiaat*;
- 3) mõistab ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks;
- 4) tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.

Õppesisu

Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne.

Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur.

Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahekord, tulud ja kulud meedias).

Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine.

Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine.

2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid *sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus*;
- 2) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;
- 3) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;
- 4) väärtustab soolist võrdõiguslikkust;
- 5) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.

Õppesisu

Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm.

Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalse sidusus. Sotsiaalne tõrjutus.

Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus.

Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.

3. Ühiskonna institutsionaalne struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor

Õpitulemused

41

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid *avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus*;
- 2) selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;
- 3) teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.

Õppesisu

Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused).

Erasektor kui kasumile suunatud sektor.

Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.

4. Ühiskonnaliikmete õigused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused*;
- 2) tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunneb õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost;
- 3) tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi.

Õppesisu

Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel.
Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused.
Lapse õigused, kohustused ja vastutus.
Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne
ekspluateerimine
jm. UNICEFi tegevus.

II. Riik ja valitsemine

1. Demokraatia

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus*;
- 2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;
- 3) väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;
- 4) oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu;
- 5) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.

Õppesisu

Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused.

42

Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal.

Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.

2. Eesti valitsemiskord

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt, erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik*;
- 2) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart);
- 3) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);
- 4) suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades;
- 5) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust;
- 6) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana;
- 7) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; nimetab Eesti parlamendierakondi; teab Euroopa Liidu liikmesusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.

Õppesisu

Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus.

Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus. Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa

Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende

õigused ja kohustused Eestis.

Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad.

Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine.

Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.

III. Kodanikuühiskond

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *kodanikuühiskond, vabäühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus*;
- 2) mõistab kodanikuühiskonna ja vabäühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmäärke; iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;
- 3) oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi;
- 4) algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel.

43

Õppesisu

Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabäühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused.

Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasomavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid.

Käitumine kriisioludes.

IV. Majandus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investeering, tarbijakaitse*;
- 2) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;
- 3) analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel;
- 4) tunneb eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada netopalka;
- 5) tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;
- 6) iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmäärke, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.

Õppesisu

Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas.

Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine.

Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.

Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu

meetmed tööandjatele ja tööotsijatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase

ettevalmistuseda inimesed tööturul.

Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide püstitamine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus.

Säästmine

ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.

Hindamine

Hindamine toimub vastavalt Hagudi Põhikooli hindamisjuhendile

AJALOO AINEKAVA

PÕHIKOOLI II KOOLIASTE

5. ja 6. klassi ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb huvi mineviku vastu;
- tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste, protsesside ja isikute kaudu;
- väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning oma rolli kultuuripärandi säilitajana ja edasikandjana ning määratleb end oma rahva liikmena;
- leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet;
- kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusest, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi ja pakub lahendusteid;
- mõistab põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning hindab allikate usaldusväärsust ajaloosündmusi ja -protsesse ning ajaloolist keskkonda analüüsides;
- tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid.

Ajaloo ainekava 5. klass

1. Ajaline maht

2 tundi nädalas, kokku 70 tundi aastas

2. Eeldatav õpilaskontingent on 4. klassi lõpetanud õpilane

3. Õppeaine sisu ja eeldatavad õpitulemused

Ajaarvamine

Õppeaine sisu	Eeldatavad õpitulemused
<ul style="list-style-type: none">• Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu	<ul style="list-style-type: none">• kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase: sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine• teab mõnda ajaloolist asumit, selle

	tekkimise ja kujunemise põhjusi <ul style="list-style-type: none"> • osakab tuua näiteid muinasaja ja vanaaja kohta • töötab lihtsamate allikatega • leiab õpiku põhjal lihtsamaid seoseid • kasutab ajalookaarti
--	---

Ajalooallikad

Õppeaine sisu	Eeldatavad õpitulemused
<ul style="list-style-type: none"> • Ajalugu ja ajalooallikad • Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv 	<ul style="list-style-type: none"> • töötab lihtsamate allikatega • teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest • kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas

Eluolu

Õppeaine sisu	Eeldatavad õpitulemused
<ul style="list-style-type: none"> • Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, rõivastus, toit, elamud, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas. 	<ul style="list-style-type: none"> • leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid • väljendab oma teadmisi suuliselt kui ka kirjalikult • kirjeldab mõnda minevikusündmust • kirjeldab samuti mineviku inimeste eluolu • töötab lihtsamate allikatega • koostab kava ja lühijuttu • kasutab ajalookaarti

Ajaloo sündmused ja ajaloolised isikud

Õppeaine sisu	Eeldatavad õpitulemused
<ul style="list-style-type: none"> • Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul. 	<ul style="list-style-type: none"> • leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid • teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest • töötab lihtsamate allikatega • kasutab ajalookaarti

4. Kontroll ja hindamine

Hindamine toimub vastavalt Hagudi Põhikooli hindamisjuhendile.

Ajaloo ainekava 6. klass

1. Ajaline maht 2 tundi nädalas, 70 tundi aastas
2. Eeldatav õpilaskontingent on 5. klassi õppekava läbinud õpilane
3. Õppeaine sisu ja eeldatavad õpitulemused

Muinasaeg

Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine. Ajalugu ja ajalooallikad, kuidas allikmaterjale tõlgendada.

Muinasaja arengujärgud ja nende üldisloomustus- kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutuselevõtmine. Eesti muinasaja üldisloomustus: Pulli, Kunda

Eeldatavad õpitulemused:

- kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
- näitab kaardil ning põhjendab, miks ja millistes piirkondades sai alguse põlluharimine;
- teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *kiviaeg*, *pronksiaeg*, *rauaaeg*, *varanduslik ebavõrdsus*, *sugukond*, *hõim*;
- teab, et Eesti esimesed asustusala olid Pulli ja Kunda inimasula, ja näitab neid kaardil.

Vanad idamaad

Vanaaja sisu ja üldisloomustus- ajalised piirid, looduslikud olud.

Vana-Egiptus- Egiptuse riigikorraldus. Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon. Eluolu, religioon, kultuurisaavutused

Mesopotaamia- sumerite linnriigid, leiutised: ratas, potikeder. Hammurapi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused

Iisraeli ja Juuda riik- ainujumala usk, Vana Testament

Eeldatavad õpitulemused:

- selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;
- selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse ning Mesopotaamia näitel;

- tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiin, matemaatika, astronoomia, kirjandus, kujutav kunst, Egiptuse püramiidid, Babüloni rippaiad; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;
- teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon, selgitab, mis on Vana Testament;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester*;
- teab, kes olid järgmised isikuid ja iseloomustab nende tegevust: Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon, Hammurapi, Mooses, Taavet.

Vana-Kreeka

Vanim kõrgkultuur Euroopas- Kreeka loodus ja rahvastik. Kreeta ja Mükeene kultuur.

Kreeka linnriigid- ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale. Aleksander Suure sõjaretk ja maailmariigi tekkimine.

Vana-Kreeka kultuur ja eluolu- kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana, olümpiamängud, religioon ja mütoloogia, Homerose kangelaseepika, ajalookirjutus: Herodotos, teater, kunst: arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal, hellenite igapäevaelu, hellenistlik kultuur, Vana-Kreeka kultuuri tähtsus

Eeldatavad õpitulemused:

- näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat, Spartat, riigi laienemist hellenismi perioodil;
- teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist;
- tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal;
- kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik*;
- teab, kes olid Zeus, Herakles, Homeros, Herodotos, Perikles, Aleksander Suur.

Vana-Rooma

Rooma riigi tekkimine- looduslikud olud, Rooma linna tekkimine, kuningad, vabariigi algus.

Rooma vabariik- ühiskondlik korraldus, Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal, kodusõjad Roomas. Caesar. Vabariigi lõpp.

Rooma keisririik- ühiskondlik korraldus. Augustus. Rooma impeerium ja selle lõhenemine.

Vana-Rooma kultuur ja eluolu- rahvas ja eluolu, Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn, kunst ja arhitektuur, avalikud mängud, Rooma õigus. Ristiusu teke. Uus Testament.

Eeldatavad õpitulemused:

- näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerde, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopoli, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat;
- teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist;
- selgitab Rooma riigikorda eri aegadel;
- iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *vabariik, foorum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatriibun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, Rooma õigus, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel*;
- teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Romulus, Hannibal, Caesar, Augustus, Jeesus Kristus.

4. Kontroll, hindamine

Hindamine toimub vastavalt Hagudi Põhikooli hindamisjuhendile

PÕHIKOOLI III KOOLIASTE

I ÜLDALUSED

1. Õppe- eesmärgid

7.-9. klassi ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb huvi mineviku vastu;
- tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste, protsesside ja isikute kaudu;

- väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning oma rolli kultuuripärandi säilitajana ja edasikandjana ning määratleb end oma rahva liikmena;
- leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteadust;
- kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloo fakti tõlgendusest ja arvamusest, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi;
- mõistab põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning hindab allikate usaldusväärsust ajaloosündmusi ja -protsesse ning ajaloolist keskkonda analüüsides;
- tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma arvamust,
- tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid

2. Õppeaine kirjeldus

3. Tugiained (peamised lõimuvad ained)

4. Õppeaine ajaline maht

2 tundi nädalas 70 tundi aastas

AJALUGU 7. KLASS

Õppeaine sisu ja eeldatavad õpitulemused

Maailm keskajal 476-1492

Keskaja koht maailma ajaloos, keskaja ühiskonna üldisloomustus. Keskaja periodiseering, ühiskonnakorraldus, läänikord, eluolu ja maailmapilt.

Kirik ja kultuur keskajal, ristiusu õpetuse alused, kiriku osa ühiskonnas, ristisõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil.

Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa.

Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale. Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I, Vana-Vene.

Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine.

Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked.

Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine, ühiskonna struktuur. Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad.

Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik, parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamine, eluolu keskajal.

Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine. Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci.

Suured maadeavastused. Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades.

Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther.

Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad, Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.

Eeldatavad õpitulemused

- iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi; kiriku osa keskaja ühiskonnas ning kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana; teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, iseloomustab keskaegse linna eluolu;
- iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemist;
- iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;
- kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;
- toob esile ristsõdade eesmärgid ja tulemused;
- nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;
- teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka;
- teab, kes olid Karl Suur ja Justinianus I, ning iseloomustab nende tegevust.
- teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;
- iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni
- mõju;
- seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism;
- teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci, ning iseloomustab nende tegevust.

Kasutatav õppevara

- Inna Põltsam-Jürjo, Pärtel Piirimäe, Ursula Vent. Keskaeg. Ajalooõpik 7. klassile. I osa. AS BIT 2011.
- Inna Põltsam-Jürjo, Juhan Kreem, Pärtel Piirimäe, Marika Mägi, Regina-Maria Blauhut, Kattri Ezzoubi. Keskaeg. Ajalooõpik 7. klassile. II osa. AS BIT 2012.
- Ajaloo atlas põhikoolile. Regio 2000.

Hindamine

Hindamine toimub vastavalt Hagudi Põhikooli hindamisjuhendile

AJALUGU 8. KLASS

Õppeaine sisu ja eeldatavad õpitulemused

Maailm 1600-1815

Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II.

Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskvõim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna). USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus.

Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos. Kultuur: barokk, klassitsism.

Eeldatavad õpitulemused

- teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
- iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;
- selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;
- toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad;
- teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil;
- teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;
- iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism;
- teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire, ning iseloomustab nende tegevust.

Maailm 1815-1918

Industriaalühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused.

Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik.

Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed.

Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani. Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine

Eeldatavad õpitulemused

- näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite;
- iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;

- selgitab Eesti iseseisvumist;
- teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism.

Hindamine

Hindamine toimub vastavalt Hagudi Põhikooli hindamisjuhendile

Kasutatav õppevara

- Pärtel Piirimäe. Uusaeg. Ajaloo õpik 8. klassile. I osa. Avita kirjastus Tallinn 2014
- Marten Seppel, Ago Pajur. Uusaeg. Ajaloo õpik 8. klassile. II osa. AS BIT 2013
- Ajaloo atlas põhikoolile. Regio 2000.

AJALUGU 9.KLASS

Õppeaine sisu ja eeldatavad õpitulemused

Maailm kahe maailmasõja vahel 1918-1939

Rahvusvaheline olukord- Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda. Rahvasteliidu tegevus ja mõju ning sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.

Maailmamajandus. Ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed.

Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail, demokraatia ja diktatuuri põhijooned, demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel

Eesti Vabariik. Vabadussõda. Asutav Kogu: maareform ja põhiseadus. Demokraatliku parlamentarisismi aastad. Vaikiv ajastu. Majandus. Kultuur ja eluolu. Välispoliitika.

Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel- uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng: aatomiuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid

Eeldatavad õpitulemused:

- näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem);

- toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail;
- iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikel ajal;
- iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem, vaikel ajastu, parlamentarism, Tartu rahu;
- teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson

Teine maailmasõda 1939-1945

Rahvusvaheline olukord enne Teist maailmasõda. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP.

Teise maailmasõja sõjategevuse üldiseloomustus- sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled, rinded, holokaust. ÜRO asutamine.

Eesti Teise maailmasõja ajal- baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioonid.

Eeldatavad õpitulemused:

- näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muudatusi Teise maailmasõja järel;
- iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi;
- selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;
- iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist;
- teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja tulemused ning tagajärjed;
- teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ja mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, Atlandi Harta, ÜRO.

Maailm pärast teist maailmasõda 1945-2000

Külm sõda. Külm sõja põhijooned ja avaldumisvormid. Kahepooluselise maailma kujunemine: Trumani doktriin, Marshalli plaan, Berliini blokaad ja Saksamaa lõhestamine. Kriisid ja sõjad: Kuuba kriis, Berliini müür, Vietnami sõda.

Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel- USA ühiskond: sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng. Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted.

Kommunistlikud riigid. Kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit: stalinism, sula, stagnatsioon

Eesti Nõukogude okupatsiooni all- piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu.

Kommunistliku süsteemi lagunemine- *perestroika ja glasnost*. M. Gorbatšov, B. Jeltsin. Saksamaa ühinemine.

Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine- Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine.

Maailm 1990. aastail- üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud.

Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. teaduse ja tehnika areng: aatomiuringud, infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis.

Eeldatavad õpitulemused:

- iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid;
- näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid ja muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;
- iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel;
- iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus;
- toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
- analüüsib Eesti iseseisvumise taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;
- iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon;
- teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar, Mart Laar.
-

Hindamine

Hindamine toimub vastavalt Hagudi Põhikooli hindamisjuhendile

Kasutatav õppevara

- Einar Värä, Tõnu Tannberg, Ago Pajur. Lähiajalugu. Ajaloo õpik 9. klassile. I osa AS BIT 2004
- Einar Värä, Tõnu Tannberg. Lähiajalugu. Ajaloo õpik 9. klassile. II osa. AS BIT 2004
- Ajaloo atlas põhikoolile. Regio 2000.

Alus - Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määruse nr 1 „Põhikooli riiklik õppekava“ ja Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määruse nr 2 „Gümnaasiumi riiklik õppekava“ muutmine 28.08.2014 lisa 5